

OPORTUNITĂȚI DE DEZVOLTARE A COMERȚULUI AGROALIMENTAR LA NIVEL REGIONAL

Victor MOROZ, dr., conf. cercet., IEFS
Anatolie IGNAT, cercet. șt., IEFS
Eugenia LUCĂȘENCO, cercet. șt. stagiar, IEFS

Recenzent: Anatolii ROJCO, dr., conf. cercet., IEFS

Scopul lucrării constă în identificarea oportunităților de dezvoltare echilibrată a comerțului agroalimentar al Republicii Moldova cu țările limitrofe. Analiza competitivității sectorului a fost efectuată în baza a trei metode fundamentale. Impactul sintezat al ratei de schimb și al nivelului de investiții străine a cauzat reducerea semnificativă a avantajelor comparative ale sectorului agroalimentar al Republicii Moldova.

Cuvinte cheie: sectorul agroalimentar, competitivitate, export, import.

Introducere. Sectorul agroalimentar reprezintă unul din pilonii de dezvoltare a economiei naționale a Republicii Moldova. În analiza competitivității sectorului agroalimentar al Republicii Moldova au fost utilizați astfel de indicatori, precum rata de schimb a valutei naționale, volumul de investiții străine directe, raportul dintre exporturile și importurile agroalimentare, precum și indicatorul Balassa. Analiza competitivității a fost efectuată în baza datelor oficiale privind comerțul extern al Republicii Moldova și al țărilor limitrofe. Rezultatele obținute demonstrează, că în ultimii ani, Republica Moldova a pierdut semnificativ din avantajele comparative ale sectorului agroalimentar în raport cu România și Ucraina.

Material și metode. Printre indicatorii, cei mai frecvent utilizați în scopul evaluării competitivității, pot fi menționați cursul de schimb valutar, nivelul investițiilor străine directe (ISD) și indicatorii de pondere în comerțul extern.

Cursul de schimb valutar poate fi privit ca un factor, care afectează competitivitatea prețurilor unei țări. Din punct de vedere static, aprecierea monedei naționale face exporturile mai dificil de realizat, deoarece prețul bunurilor autohtone crește atunci când este exprimat în moneda țării de destinație. Pe de altă parte, importurile devin mai ieftine atunci când prețurile acestora sunt exprimate în moneda națională, deși țara de origine nu modifică prețul.

Investițiile Străine Directe. Situația pentru ISD este deosebit de convingătoare în economiile în tranziție. Necesitatea de restructurare și modernizare a întreprinderilor, având în vedere resursele limitate de pe piața internă, creează un mediu, în care potențialele beneficii ale investițiilor străine directe sunt deosebit de valoroase. Principalele mobiluri de a investi în țările de tranziție constituie piețele noi, costurile mai mici de producție și ratele mai ridicate de profit. Valoarea ISD, atrase de către o țară, este văzută drept un indice de competitivitate a țării, în întregime, a unui sector sau a unei

AGRI-FOOD TRADE DEVELOPMENT OPPORTUNITIES AT THE REGIONAL LEVEL

Victor MOROZ, PhD associate researcher, IEFS
Anatolie IGNAT, scientific researcher, IEFS
Eugenia LUCASENCO, scientific researcher intern, IEFS

Reviewer: Anatolii ROJCO, PhD, IEFS

The purpose of the paper is to identify opportunities of a balanced development of agri-food trade between Moldova and the neighboring countries. The competitiveness analysis was performed on the basis of three basic methods. The impact of the exchange rate and of the level of foreign investments caused a significant reduction of the comparative advantages of Moldova's agri-food sector.

Keywords: agri-food sector, competitiveness, export, import.

Introduction. Agri-food sector represents one of the pillars of the national economic development of the Republic of Moldova. In order to analyze the competitiveness of agri-food sector of Moldova there have been used such indicators as the national currency exchange rate, the volume of direct foreign investments, the ratio between exports and imports of food and the Balassa indicator. The competitiveness analysis was made on the basis of official data about foreign trade of the Republic of Moldova and the neighboring countries. The obtained results show that in recent years, Republic of Moldova has significantly lost the comparative advantages of the agri-food sector in relation with Romania and the Ukraine.

Materials and methods. Among the most commonly used indicators for assessing competitiveness can be mentioned the exchange rate, the level of Foreign direct investment (FDI), and the trade share.

The exchange rate can be seen as a determinant affecting the price competitiveness of a country. From a static point of view, appreciation of the national currency makes exporting more difficult because the price of the domestic good increases when denominated in the currency of the receiving country. On the other hand, imports get cheaper when their prices are expressed in national currency though the country of origin has not altered the price.

The case for *FDI* is particularly compelling in transition economies. The need for extensive enterprise restructuring and modernization in view of limited domestic resources creates an environment where the potential benefits of FDI are especially valuable. New markets, lower production costs and higher profit rates have been the main motivators in investing to the transition countries. The amount of FDI a country attracts is frequently seen as a sign of competitiveness of that nation as a whole, or of the sector or region attracting the investment.

regiuni, care atrage investițiile.

Natura *avantajului comercial comparativ* este investigată prin utilizarea indicatorului, propus de către Balassa. Indicatorul este utilizat pe larg în literatura empirică pentru a identifica sectoarele slabe și puternice în exporturile unei anumite țări. Indicatorul avantajului comparativ dezvăluit a fost definit de Balassa astfel:

$$RCA = \frac{X_{ij}}{X_{it}} / \frac{X_{nj}}{X_{nt}} = \frac{X_{ij}}{X_{nj}} / \frac{X_{it}}{X_{nt}} \quad (1)$$

unde: X – exporturile;

i – o țară;

j – un produs sau o industrie;

t – un set de produse sau industrii;

n – un set de țări.

Acest indice este generat de ideea comparării exporturilor unui anumit produs sau unei anumite industrii, realizate de o țară, cu exporturile aceluși produs sau industrii, realizate de un grup de țări, considerat drept punct de referință, deși indicele nu compară în mod direct exporturile produsului sau industriei respective, ci ponderile acestora în total comerț.

Indicatorul Balassa (RCA) se bazează pe modelele existente în comerțul extern. Acest indicator măsoară exportul unui produs în raport cu totalul exporturilor unei țări și performanța de export a unui set de țări.

Astfel, valoarea $RCA > 1$ indică un avantaj comparativ, de ex. Sectorul, în care țara este, relativ, mai specializată în termeni de exporturi. În cazul Republicii Moldova, X_{ij} descrie exporturile produselor agroalimentare ale Moldovei în anumite regiuni, de ex. UE, pe când X_{nj} este exportul total al produselor agroalimentare al țării. X_{it} indică exportul total al republicii către aceste regiuni și X_{nt} – totalul de exporturi realizate de Moldova.

Analizele empirice au fost efectuate în baza datelor privind comerțul extern din Anuarele Statistice ale Republicii Moldova pentru anii 2001-2009. Datele privind comerțul extern al României au fost preluate din Anuarul Statistic al României pentru aceeași perioadă. Referitor la comerțul extern al Ucrainei, au fost disponibile doar datele pentru anii 2008-2009 din culegerea statistică anuală a Ucrainei.

Pentru evaluarea comerțului extern al Republicii Moldova cu produse agroalimentare au fost cercetate patru grupe de produse agroalimentare de bază conform Sistemului Armonizat de descriere și codificare a mărfurilor, acceptat ca principalul instrument de facilitare a comerțului internațional, Republica Moldova fiind membru cu drepturi depline al acestei Convenții Internaționale începând cu ianuarie 2006.

România și Ucraina, de asemenea, au aderat la această Convenție și aplică nomenclatorul de mărfuri, stabilit de Convenția Internațională privind Sistemul Armonizat de descriere și codificare a mărfurilor, acesta asigurând uniformitatea datelor din cele trei țări selectate, analizate în studiu.

Totodată, insuficiența datelor privind comerțul exterior al

The nature of the *comparative commercial advantage* is investigated by using the indicator proposed by Balassa. This indicator is widely used in the empirical literature to identify the weak and strong export sectors of some countries. Indicator of the revealed comparative advantage has been defined by Balassa as follows:

where, X represents exports,

i – a country

j – a product or an industry

t – a set of products or industries, and

n – a set of countries.

This index starts from the idea of comparing a country exports of a product or an industry with the exports for the same product or industry made by a group of countries, considered as a reference point, but not directly compares the exports of that product or industry, but their share in the total trade.

The Balassa indicator (RCA) is based on the existing models in the foreign trade. This indicator measures the export of a product with the country's total exports and the export performance of a set of countries. If $RCA > 1$, it denotes a comparative advantage, for example: the sector in which the country is relatively specialized in the terms of exports. In our case X_{ij} describes the agri-food exports of the Republic of Moldova in certain regions, eg. EU, while X_{nj} is the total exports of agri-food goods of the Republic of Moldova.

X_{it} represents Moldova's total exports to these regions and X_{nt} - Moldova's total exports.

The empirical analysis was conducted using the data of foreign trade of the Republic of Moldova's from the Statistical Yearbook for the period 2001-2009. Data on Romania's foreign trade were taken from the Statistical Yearbook of Romania for the same period. Regarding Ukraine's foreign trade, the data were available only for the years 2008-2009 from Ukraine's annual statistical reports.

In order to assess Moldova's foreign trade with agri-food products, there were taken four groups of basic agri-food products under the Harmonized System of Description and Coding of goods, which is accepted as the main tool for facilitating the international trade, Moldova being a member with full rights of the International Convention beginning with January 2006.

Romania and the Ukraine have also acceded to this Convention and apply classification of goods set by the International Convention on the Harmonized System of Description and Coding of goods, this fact ensuring the consistency of the three selected countries, analyzed in the study.

However, insufficient data on Ukraine's foreign trade with EU countries did not allow analysis of data than just for the period 2007-2008.

Results and discussions. Analysis of the available data allows us to affirm that there can be observed a few distinct

Ucrainei cu țările UE nu a permis analiza decât doar a perioadei anilor 2007-2008.

Rezultate și discuții. Analiza datelor disponibile ne permite să afirmăm, că în dezvoltarea comerțului extern cu produse agricole și alimentare, în anii 1997-2009, pot fi observate câteva perioade distincte. Astfel, perioada 1997-1999 se caracterizează printr-o scădere bruscă a volumelor de exporturi și importuri agroalimentare, ca urmare a crizei financiare ce a afectat spațiul CSI în această perioadă. În anii 2000-2005, exporturile și, în special, importurile agroalimentare manifestă o tendință de creștere, care a fost stopată de embargoul, impus pe producția vinicolă a RM de către Rusia în anul 2006. Începând cu anul 2007 și până în prezent, se observă o redresare a situației. De menționat, că majorarea importurilor a depășit creșterea exporturilor astfel încât, în anul 2008, Republica Moldova a devenit un importator net de produse agroalimentare, ceea ce se observă din bilanțul negativ al comerțului extern al RM cu produse agroalimentare din acest an.

Ponderea produselor agroalimentare în exporturile Republicii Moldova a scăzut semnificativ, atât în cifre absolute – de la cca. 638, în a.1997, la cca. 595 milioane USD, în a.2008, fiind în creștere până la 609 milioane USD, în anul 2009, cât și în cifre relative – de la 73% din total exporturi, în a.1997, la cca. 37%, în a.2008, urmată de o creștere până la 47%, în anul 2009.

Principalele destinații ale exporturilor agroalimentare sunt țările din spațiul CSI și din Europa, unde au fost orientate cca. 86% din exporturile agroalimentare în anul 2008. De menționat, că ponderea a doar trei țări din CSI (Ucraina, Bielorusia și Federația Rusă) în totalul exporturilor agroalimentare a fost de cca. 49% în anul 2008, ceea ce denotă o dependență semnificativă a exporturilor față de conjunctura pe aceste piețe.

În spațiul european, exporturile agroalimentare din Republica Moldova au ca destinație, în special, România (cca. 11%, în anul 2008), Elveția (cca. 6%), Polonia, Regatul Unit al Marii Britanii, Germania, Ungaria și Franța, fiecare având o pondere de cca. 3% din totalul exporturilor agroalimentare ale Republicii Moldova din anul 2008.

Structura exporturilor este dominată de câteva grupe pe produse, fapt ce prefigurează o structură destul de primitivă a exporturilor agroalimentare, în care predomină producția vinicolă și materia primă de origine vegetală, cum ar fi: nucile, cerealele și semințele oleaginoase. Exporturile agroalimentare ale Republicii Moldova au fost puternic marcate de reducerea semnificativă a livrărilor către Rusia în anii 2001-2008.

Geografia importurilor agroalimentare este mai diversificată în comparație cu piețele de export. Astfel, principalele 20 de țări, care au exportat produse agroalimentare în Republica Moldova în anul 2008, au asigurat cca. 87% din total importuri agroalimentare în acest an. Totodată, primele două țări, și anume Rusia (cu cca. 30%) și Ucraina (cu cca. 16%), au acoperit aproape 46% din necesitățile de importuri agroalimentare ale Republicii Moldova în anul 2008.

Analiza exporturilor și importurilor agroalimentare demonstrează, că în ultimii ani, are loc o reducere constantă a importanței produselor agroalimentare în exporturile orientate, către țările din spațiul CSI, cota cărora a înregistrat scădere de la cca. 77%, în anul 2001, la cca. 54% din total exporturi agroalimentare, în anul 2009. Concomitent se observă o creștere rapidă a importurilor agroalimentare din țările CSI, cota cărora a crescut de la cca. 19%, în anul 2001, la cca. 49% din total

periods in developing of foreign trade with agri-food products in the years 1997-2009. Thus, the period 1997-1999 is characterized by a sharp decrease of volumes of agro-food exports and imports as a result of the financial crisis that affected the CIS in this period. In 2000-2005 exports and in particular agri-food imports show an increasing trend, which has been stopped by the embargo on Moldovan wine production by Russia in 2006. Since 2007 until now there is an improvement of the situation. It is necessary to note that the increase of imports has been higher than the exports, so that in 2008 Moldova became a net importer of agri-food products, fact that can be observed by the negative balance of foreign trade of Moldova with agri-food products this year.

The share of Moldova's agri-food exports significantly decreased both in absolute numbers from about 638 million USD in 1997 to approx. USD 595 million in 2008, increasing to 609 million USD in 2009, and in relative numbers from 73% of total exports in 1997 to approx. 37% in 2008, followed by an increase to 47 percent in 2009.

The main destinations of agri-food exports are the CIS countries and Europe, where about 86% of agri-food exports were directed in 2008. It is worth to note that the share of only three CIS countries: Ukraine, Belarus and the Russian Federation in total agri-food exports was approximately 49% in 2008, which shows a significant dependence of exports to the situation on these markets.

In the European area agri-food exports from Moldova are directed in particular to Romania (about 11% in 2008), Switzerland (approx. 6%), Poland, United Kingdom of Great Britain, Germany, Hungary and France, each with a share of about 3% of the total agri-food exports of the Republic of Moldova in 2008.

The export structure is dominated by a few groups of products which predict a rather primitive structure of the agri-food exports in which prevails wine production and raw material of plant origin such as nuts, grains and oil seeds. Agri-food exports of Republic of Moldova have been strongly marked by a significant reduction of supplies to Russia in 2001-2008.

The geography of the agri-food imports is more diversified in comparison with the export markets. Thus, the top 20 countries that exported agricultural and food products in Moldova in 2008 provided about 87% of the total agri-food imports this year. Also, the first two countries, namely Russia, with about 30% and Ukraine - 16% covered about 46 percent of agri-food import needs of the Republic of Moldova in 2008.

Analysis of agri-food exports and imports shows that in recent years there has been a steady reduction of the importance of agri-food exports oriented to countries of the CIS, the share of agricultural and food exports to CIS countries getting down from about 77% in 2001 to about 54% of the total agri-food exports in 2009. Simultaneously, there is a rapid increase in agri-food imports from CIS countries, so the share of agri-food imports from CIS countries increased from about 19 percent in 2001 to about 49% of the total agri-food imports in 2009. This trend indicates a change in position of the Republic of Moldova

importuri agroalimentare, în anul 2009. Acest fapt denotă o tendință de schimbare a poziției RM din exportator în importator de produse agroalimentare de pe piața CSI.

În raport cu țările UE, se observă o creștere a exporturilor agroalimentare de la cca. 17%, în anul 2001, la cca. 33% din total exporturi agroalimentare, în anul 2009. De menționat saltul exporturilor agroalimentare către UE în perioada 2005-2006, fapt ce se explică prin oferirea Republicii Moldova a preferințelor comerciale GSP+ în ianuarie 2006, ceea ce a permis un acces mai facil al bunurilor din Republica Moldova pe această piață.

În același timp, ponderea importurilor agroalimentare din țările UE are o tendință de scădere: de la cca. 49%, în anul 2001, la cca. 30% din total importuri agroalimentare, în anul 2009.

Analiza ratei medii de schimb între leul moldovenesc (MDL) și valutele principalelor țări partenere în comerțul agroalimentar demonstrează, că în perioada 2006-2009, cursul leului moldovenesc s-a apreciat semnificativ în raport cu hrivna ucraineană, rubla rusească și leul românesc, fapt ce a creat premise pentru creșterea importurilor din aceste țări (figura 1).

from an agri-food exporter to the CIS market in an agri-food importer from this market.

Regarding the EU countries, there is an increase in agri-food exports from about 17% in 2001 to about 33 percent of the total agri-food exports in 2009. It is worth to mention the increase of agri-food exports to the EU in 2005-2006, which is explained by receiving by Moldova of the trade preferences GSP + in January 2006, which allowed a better access of goods from the Republic of Moldova on this market.

At the same time the share of agri-food imports from EU countries has a tendency to decrease from about 49 percent in 2001 to about 30% of the total agri-food imports in 2009.

Analysis of the average exchange rate between the Moldovan Leu (MDL) and currencies of the partner countries in agro-food trade in 2006-2009 demonstrates that the Moldovan leu has appreciated significantly against the Ukrainian hryvnia, the Russian Ruble and the Romanian leu, which created conditions to increase imports from these countries (Figure 1).

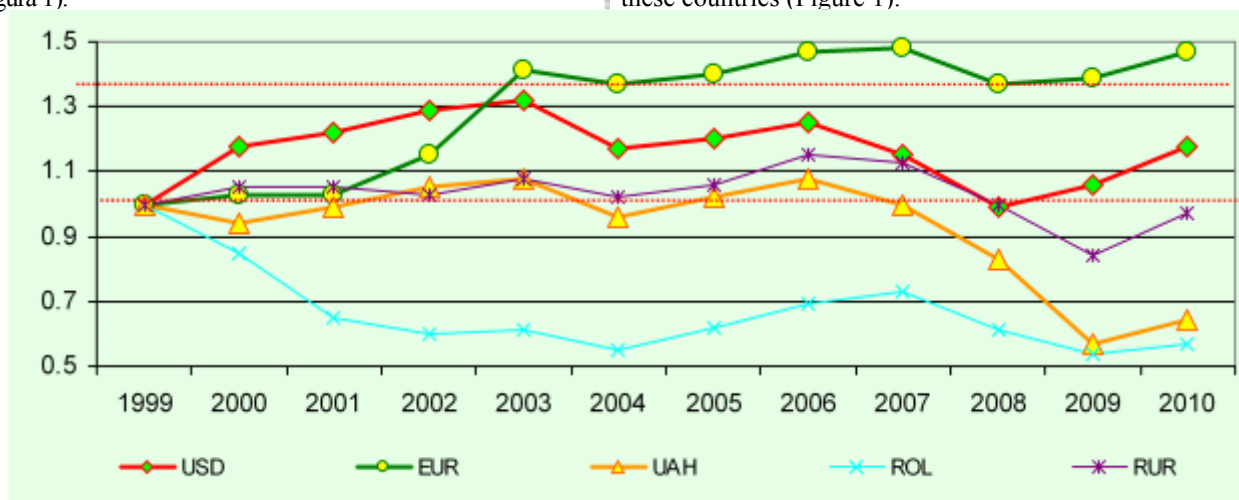

Fig. 1. Indicele ratei medii de schimb între MDL și valutele principalilor parteneri comerciali, aa.1999-2010, a.1999 – 100%/

Fig. 2. Average exchange rate index between MDL and the currencies of the main trading partners, 1999-2010, 1999 = 100%

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor BNS, 2010./ Source: Authors' calculations based on data from NBS, 2010

Investițiile de capital fix în agricultură au fost de cca. 909 milioane lei în anul 2009, iar în industria alimentară și a băuturilor – de cca. 522 milioane lei. Ponderea investițiilor străine directe în agricultură a fost doar de cca. 1,5% din volumul total de investiții în agricultură în anul 2009, fapt ce confirmă indirect competitivitatea redusă a acestui sector al economiei naționale.

Din analiza raportului dintre exporturile și importurile agroalimentare ale Republicii Moldova cu România, Ucraina și Rusia se poate observa că, începând cu anul 2003, Republica Moldova a devenit un importator net de produse agroalimentare în raport cu Ucraina, iar în raport cu Rusia situația a fost aproape critică în perioada 2006-2008. Relații, relativ, stabile privind comerțul agroalimentar au fost menținute în ultimii ani cu România (vezi figura 2).

Fixed capital investments in agriculture were about 909 million lei in 2009, and in food and beverage industry for about 522 million lei. The share of foreign direct investments in agriculture was only about 1.5% of the total volume of investments in agriculture in 2009, which indirectly confirms the low competitiveness of this sector of national economy.

After analyzing the relationship between agri-food exports and imports of the Republic of Moldova with Romania, Ukraine and Russia, it can be seen that since 2003 the Republic of Moldova became a net importer of agri-food products in relation with Ukraine, and considering Russia, there was a close to critical situation in 2006-2008. Relatively stable relations in agri-food trade have been established in recent years with Romania (see Figure 2).

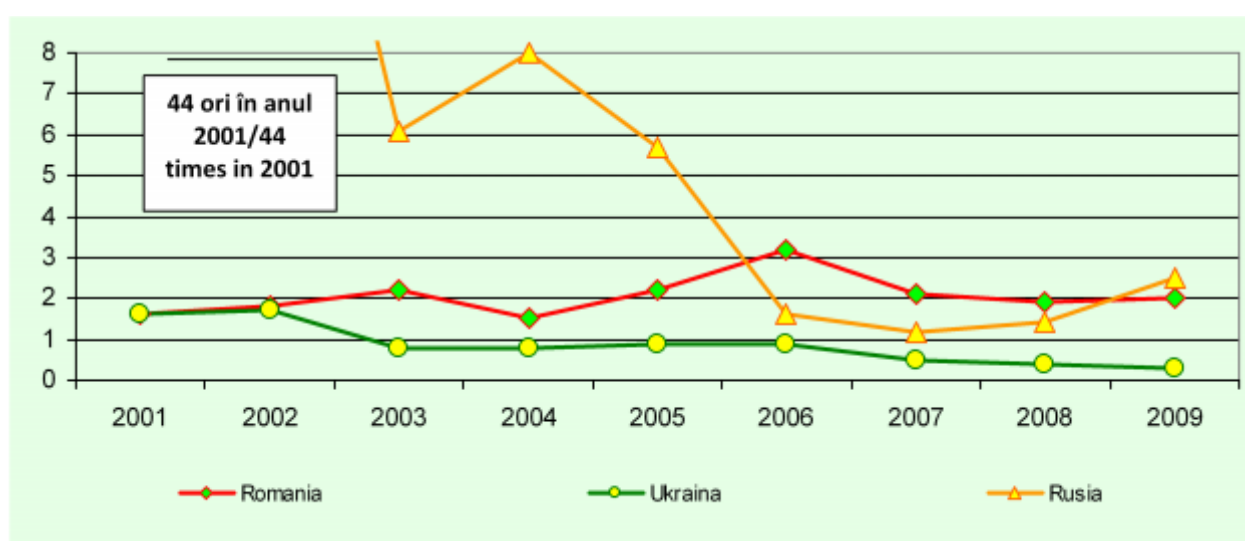

Fig. 2. Raportul dintre exporturile și importurile agroalimentare ale RM cu Ucraina și Rusia, 2001-2009/

Fig. 2. Report of the agri-food exports and imports of Moldova with Ukraine and Russia, 2001-2009

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor BNS, 2010./Source: Authors' calculations based on data from NBS, 2010

Pentru evaluarea competitivității exporturilor agroalimentare ale Republicii Moldova pe piețele UE, în comparație cu exporturile acestor produse din România și Ucraina, au fost utilizate datele disponibile din anuarele oficiale de statistică din aceste țări. Accesul limitat la informația statistică din Ucraina a permis analiza comparativă a datelor comerțului extern dintre țările menționate și UE doar pentru anii 2007-2008.

Din perspectiva acestor doi ani, se poate observa că, în pofida faptului, că Republica Moldova dispune de un avantaj competitiv semnificativ în comparație cu țările vecine, acesta este în scădere, atât în raport cu România, cât și cu Ucraina.

Dacă efectuăm această analiză pe grupe de produse, atunci se observă că, la capitolul „Animale vii și produse animale”, Republica Moldova nu dispune de avantaj comparativ în raport cu țările limitrofe la exportul acestor produse pe piețele UE, acest indicator având chiar o tendință negativă de scădere (vezi tabelul 1).

In order to calculate the competitiveness of agri-food exports of the Republic of Moldova to the EU market compared to exports of these products in Romania and Ukraine, were used data available from official statistical yearbooks of these countries. The limited access to statistical information of Ukraine has allowed comparative data analysis of foreign trade between those countries and the EU only for the years 2007-2008.

In the light of these two years is apparent that despite the fact that Moldova has a significant competitive advantage in comparison with neighboring countries, it is declining in relation to both Romania and Ukraine.

If we make this analysis by groups of products, then we can notice that in the "Live animals and animal products" chapter, Republic of Moldova hasn't a comparative advantage to the neighboring countries at the export of their products on the EU markets, this indicator also having a negative decrease trend (see Table 1).

Tabelul 1/Table 1

Indicatorul Balassa pentru exporturile agroalimentare din RM, România și Ucraina pe piața UE, 2007-2008/
Balassa indicator for agri-food exports from Moldova, Romania and Ukraine to the EU market, 2007-2008

Cod S.A.	Secțiunea și capitolul Grupul de produse/ Section and Chapter Products Group	România		Ucraina	
		2007	2008	2007	2008
	Total exporturi agroalimentare/ Total of agri-food exports	7,11	3,80	2,22	1,30
I.	Animale vii și produse animale/ Live animals and animal products	0,09	0,05	0,02	0,00
II.	Produse vegetale /Vegetal products	8,65	4,05	1,78	2,85
III.	Grăsimi și uleiuri animale sau vegetale/ Animal or vegetable fats and oils	17,46	10,95	1,95	3,09
IV.	Produse alimentare; băuturi alcoolice și nealcoolice; tutun/ Food products, alcoholic and non-alcoholic beverages and tobacco	8,65	3,97	163,76	186,29

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor din anuarele statistice ale Republicii Moldova, României și Ucrainei./
Source: Authors' calculations based on data from Statistical Yearbooks of Moldova, Russia and Ukraine, 2010

La capitolul „Produse vegetale” se observă un avantaj comparativ preponderent în raport cu exporturile similare din România. Totodată, remarcăm scăderea acestui indicator în raport cu exporturile din România și sporirea acestuia în raport cu exporturile din Ucraina. O situația comparabilă se atestă la capitolul „Grăsimi și uleiuri animale sau vegetale”.

De asemenea, se observă, la ambele capitole menționate, o valoare mai mare a acestui indicator în raport cu România, față de același indicator în raport cu Ucraina, ceea ce denotă niște avantaje comparative mai mari ale exporturilor de materie primă neprelucrată, dar și ale uleiurilor vegetale față de exporturile din România decât față de exporturile acestor produse din Ucraina.

În ceea ce privește capitolul „Produse alimentare; băuturi alcoolice și nealcoolice; tutun”, situația se schimbă semnificativ: avantajul exporturilor moldovenești în UE este mult mai mare față de Ucraina decât față de România, decalajul cu ultima fiind în scădere, ceea ce înseamnă că, pe această piață, noi suntem competitori și este probabil că situația se va agrava pentru RM. Totodată, Ucraina nu dispune încă de un avantaj comparativ semnificativ în exporturile produselor secțiunii „Produse alimentare; băuturi alcoolice și nealcoolice; tutun” pe piața UE, în raport cu RM.

Concluzii

- Consolidarea ratei de schimb a leului moldovenesc în raport cu hrivna ucraineană, rubla rusească și leul românesc, a condiționat reducerea exporturilor agroalimentare din Republica Moldova și creșterea importurilor agroalimentare din aceste țări.

- Ponderea nesemnificativă a investițiilor străine directe în agricultură a rezultat sporirea decalajului tehnologic și reducerea competitivității acestui sector.

- În pofida pierderii semnificative din avantajele comparative ale sectorului agroalimentar în raport cu România și Ucraina, Republica Moldova mai dispune încă de potențial competitiv privind unele grupe de produse agroalimentare.

In the chapter "vegetal products" a comparative advantage is observed mainly in relation to similar exports from Romania. However, it can be observed that this indicator is decreasing compared to exports from Romania and it is increasing compared to exports from Ukraine. A comparable situation is registered in the chapter "animal or vegetable fats and oils."

A higher value of this indicator in relation with Romania to the same indicator in relation to Ukraine can be seen in the both chapters, which shows some higher comparative advantages of the non-processed raw material exports, and of vegetable oils in report with Romania's exports of these products, as compared to exports from Ukraine with the same goods.

In the chapter "Food, alcoholic and non-alcoholic beverages, tobacco" the situation changes significantly. Thus the advantage of Moldovan exports to the EU is much higher in the Ukraine rather in Romania, the gap decreasing with the last one, which means that we are competitors on this market and the situation will probably get worse for Moldova. Ukraine also does not have yet a significant comparative advantage in the exports of products from the section "Food, alcoholic and non-alcoholic beverages, tobacco" in the EU compared with Moldova.

Conclusions

- The strengthen of the exchange rate of MDL against the Ukrainian hryvnia, the Russian Ruble and the Romanian leu, has helped to reduce the agri-food exports from Moldova and increased the agri-food imports from these countries.

- The insignificant share of foreign direct investments in agriculture increased the technological gap and reduced the competitiveness of this sector.

- Despite the significant loss of comparative advantages of agri-food sector in relation with Romania and Ukraine, Moldova still has some competitive potential in some agri-food groups.

Bibliografie/Bibliography

1. Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2010.
2. Banca Națională a Moldovei. http://www.bnm.org/md/exchange_rates (accesat 31.03.2011).
3. State Statistics Committee of Ukraine. Cooperation between Ukraine and EU countries in 2008. Statistical yearbook. Kyiv, 2009.
4. Institutul Național de Statistică. Anuarul Statistic al României. București, 2009.